

KTO MIESZKAŁ NAD WISŁĄ? – KODY QR W PRAKTYCE

Elżbieta Kaźmierska, Marzena Kowalska

KATEGORIA WIEKOWA: 10-14 LAT

ADRESAT: uczniowie w wieku 10–14 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 90 minut.

SŁOWA KLUCZOWE: Olędrzy (Olendrzy), Wisła, ludzie Mazowsza, mennonici, osadnictwo olęderskie, Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminiu Polskim, TIK, kody QR.

WPROWADZENIE

Scenariusz jest propozycją zajęć z edukacji regionalnej dotyczących osadnictwa nadwiślańskiego okolic Płocka. Uczniowie poznają wyjątkową społeczność Olędrów oraz cechy odróżniające ich od Polaków, a zarazem dziedzictwo, które nam przekazali i z którego korzystamy do dziś. Uczniowie wejdą w rolę badaczy poznających społeczność olęderską i jej zwyczaje: osadnictwo, zajęcia, religię, budownictwo, tradycyjne potrawy, sposoby radzenia sobie z wylewami Wisły. Forma zajęć z wykorzystaniem kodów QR polega na zaszyfrowaniu przez nauczyciela pewnych informacji, które uczniowie muszą odkodować za pomocą smartfona lub tabletu, aby następnie uzupełnić karty pracy. Wykorzystanie TIK ma skłonić dzieci do kreatywnego i pełnego zaangażowania w zajęcia.

CEL OGÓLNY

Zapoznanie z kulturą i tradycją Olędrów. Rozbudzenie zainteresowania historią własnego regionu – Mazowszem Płockim.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- wie, kim byli Olędrzy i gdzie się osiedlali;
 - zna zajęcia, religię, budownictwo, tradycje Olędrów;
 - podaje cechy charakterystyczne osadnictwa olęderskiego;
 - wskazuje na mapie miejscowości założone przez Olędrów;
 - analizuje tekst źródłowy;
 - posługuje się kodami QR;
 - umie współpracować w grupie i bierze odpowiedzialność za wykonanie zadania.
-

METODY:

- asymilacji wiedzy – pogadanka, opowiadanie, opis;
 - samodzielnego dochodzenia do wiedzy – burza mózgów, klasyczna metoda problemowa, gry dydaktyczne;
 - praktyczna – metody ćwiczebne.
-

FORMY PRACY:

- indywidualna,
- grupowa.

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- fotografia – krajobraz nadwiślański;
- fragment mapy Mazowsza Płockiego;
- karty pracy;
- teksty źródłowe;
- ankieta ewaluacyjna;
- wirtualny katalog zabytków osadnictwa olęderskiego dostępny na stronie Muzeum Mazowieckiego w Płocku;
- gra Milionerzy przygotowana na platformie edukacyjnej LearningApps;
- komputer z dostępem do internetu;
- ekran z rzutnikiem lub tablica interaktywna;
- tablety lub smartfony z wgraną wcześniej aplikacją do odczytywania kodów QR, np. QR Barcode Scanner, QR Code Reader.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Nadwiślański krajobraz.
2. Mapa.
3. Karty pracy.
4. Teksty źródłowe.
5. Odpowiedzi do zadań.
6. Ankieta ewaluacyjna.

BIBLIOGRAFIA:

W. Marchlewski, *Przyczynek do dziejów osadnictwa olęderskiego w środkowym biegu Wisły w XIX–XX w. (do 1945 r.)*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” t. 34, 1988, nr 3, s. 501–514.
 J. Szalaygin, *Dziedzictwo kultury olęderskiej na Mazowszu*, „Mazowsze Studia Regionalne”, 2011, nr 7, s. 125–137.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE [dostęp: 25.07.2019]:

P. Fijałkowski, *Olędrzy na dawnym Mazowszu*, http://zielona.org/Oledrzy_na_dawnym_Mazowszu.
 L. Ścibor-Rylski, *Olędrzy i ich zaczarowany świat*, <http://www.cultureave.com/oledrzy-i-ich-zaczarowany-swiat>.
<https://www.ciekawe-miejsca.net/pliki/mennonici.pdf>.
<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/powidla-olenderskie>.
<https://mapy.e-turysta.pl/mazowieckie/#map=12/19.8990/52.4412>.
<http://www.mazowieckiszlaktradycji.com/poilista/powidlaolenderskie/?thematicPathId=1265>.
<http://www.muzeumkonstancina.pl/464?page=4>.
<http://www.muzeumplock.eu/pl/katalog>.
http://www.muzeumplock.eu/pl/skansen_osadnictwa_nadwislanskiego.
https://podrozujacarodzina.pl/budnicy-i-olendrzy-kampinos/fullsizeoutput_a7c/.
<https://www.qr-online.pl>.
https://pl.wikipedia.org/wiki/Mennonici#Osadnictwo_mennonickie_na_ziemiach_polskich.
<https://zabytek.pl/pl/obiekty/nowe-wymysle-zbor-mennonicki>.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Wprowadzenie w tematykę zajęć. Nauczyciel pokazuje uczniom ilustrację (**załącznik nr 1**) na ekranie lub tablicy interaktywnej (młodszym dzieciom można rozdać w formie puzzli do ułożenia w parach). Zadaje pytania: „Co widzicie na ilustracji?”, „Czy tereny przedstawione na ilustracji są łatwe do zakładania osad?”, „Dlaczego tak sądzicie?”. Uczniowie ustalają odpowiedzi (burza mózgów).
2. Nauczyciel zapisuje na tablicy temat: *Kto mieszkał nad Wisłą? – kody QR w praktyce*, i podaje cel lekcji – poznanie wyjątkowych ludzi zamieszkujących tereny nad Wisłą: ich zajęć, religii, tradycji, sposobu zakładania wsi, budowania domów. Mówi uczniom, że będą zdobywać te informacje za pomocą czytników kodów QR.

CZĘŚĆ GŁÓWNA

1. Uczniowie otrzymują mapę przedstawiającą fragment Mazowsza Płockiego (**załącznik nr 2**). Ich zadaniem jest podkreślenie na niej miejscowości leżących nad Wisłą.
2. Nauczyciel opowiada uczniom, że tereny te zamieszkiwali Olędrzy:
 - wyjaśnia pisownię wyrazu (dopuszczalne są 2 wersje Olędrzy/Olendrzy);
 - wskazuje, że pochodzili z Holandii i przybyli do Polski w XVI w., a w okolice Płocka dotarli w XVIII w.;
 - mówi, że osiedlali się na wskazanych na mapie terenach do końca II wojny światowej, potem opuścili nasze państwo;
 - tłumaczy, że umieli zakładać wsie na terenach zalewowych, dlatego budowali osady głównie nad dużymi rzekami, np. nad Wisłą;

- zaznacza, że zasiedlali tereny opuszczone, nadrzeczne, zalewowe i przemieniali je w pastwiska i pola uprawne.
3. Nauczyciel dzieli klasę na 7 grup (w dowolny sposób). Każda grupa otrzymuje kartę pracy wraz z materiałem źródłowym ukrytym pod kodem QR (**załącznik nr 3**). Karty pracy mają następujące tytuły:
 - Osadnictwo olęderskie – jak przejąć władzę nad wodą?*
 - Zajęcia Olędrów*
 - Wygląd wsi olęderskiej*
 - Domy Olędrów*
 - Religia Olędrów*
 - Powidła olenderskie*
 - Wylewy Wisły*
 4. Uczniowie odkodowują zaszyfrowane informacje za pomocą tabletów lub smartfonów (wystarczy, aby w grupie było 1 urządzenie) i na podstawie zdobytych danych uzupełniają karty pracy. Uwaga! Aby odczytać kod QR, należy zainstalować w tablecie lub smartfonie czytnik kodów QR.
 5. Nauczyciel nadzoruje pracę grup, w razie potrzeby udziela dzieciom dodatkowych wyjaśnień. Jeśli pojawią się trudności z odczytaniem kodu QR, daje drużynie wydrukowany tekst źródłowy (**załącznik nr 4**). Proponowane odpowiedzi do kart pracy zawiera **załącznik nr 5**.
 6. Prezentacja efektów pracy grup. Wyniki działań uczniów mogą być omawiane na forum klasy przez wytypowanych przedstawicieli drużyn lub przez wszystkich członków grupy w ustalony wcześniej sposób.
 7. Nauczyciel opowiada, że Muzeum Mazowieckie w Płocku posiada największą w Polsce kolekcję pamiątek po Olędrach, a w Wiączeminiu Polskim powstał Skansen Osadnictwa

Nadwiślańskiego. Zachęca uczniów do odwiedzenia z rodzicami skansenu. Organizuje też dla klasy zwiedzanie online Muzeum Mazowieckiego w Płocku, wykorzystując wirtualny katalog zabytków osadnictwa olęderskiego dostępny na stronie <http://www.muzeumplock.eu/pl/katalog> [dostęp 25.07.2019] – wyświetla zdjęcia eksponatów na ekranie lub tablicy interaktywnej.

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

1. Nauczyciel rozmawia z uczniami o tym, czego się dowiedzieli o społeczności Olędrów, co odróżniało osadników od polskich sąsiadów, z jakiego ich dorobku korzystamy do dziś.
2. Dzieci samodzielnie wykonują ćwiczenia podsumowujące na platformie LearningApps (gra Milionerzy): <https://learningapps.org/display?v=psb54ivf519> [dostęp: 25.07.2019].
3. Nauczyciel ocenia pracę grup i poszczególnych osób.
4. Uczniowie oceniają zajęcia przez wypełnienie kart ewaluacyjnych (**załącznik nr 6**).

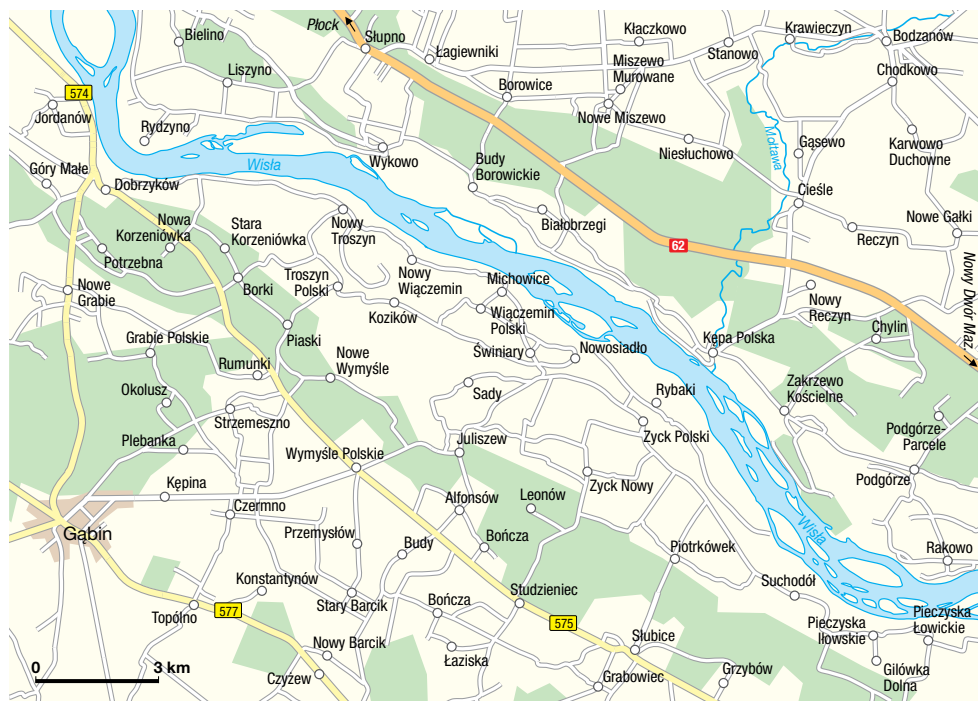
Załącznik nr 1.

Nadwiślański krajobraz

Załącznik nr 2.

Mapa

Załącznik nr 3.

Karty pracy 1 – Osadnictwo olęderskie – jak przejąć władzę nad wodą?

1. Na czym polegał kontrakt zawierany z Olędrami przez właścicieli ziem?

.....

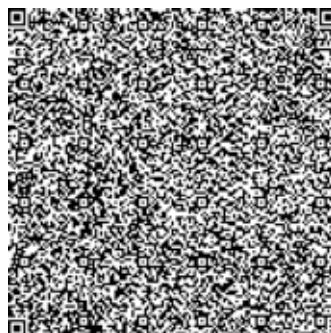
.....

.....

.....

2. Wykreście w pionowych i poziomych rzędach 6 nazw zajęć związanych z zakładaniem wsi przez Olędrów.

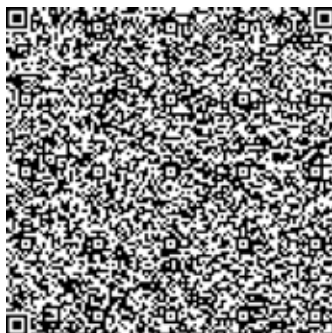
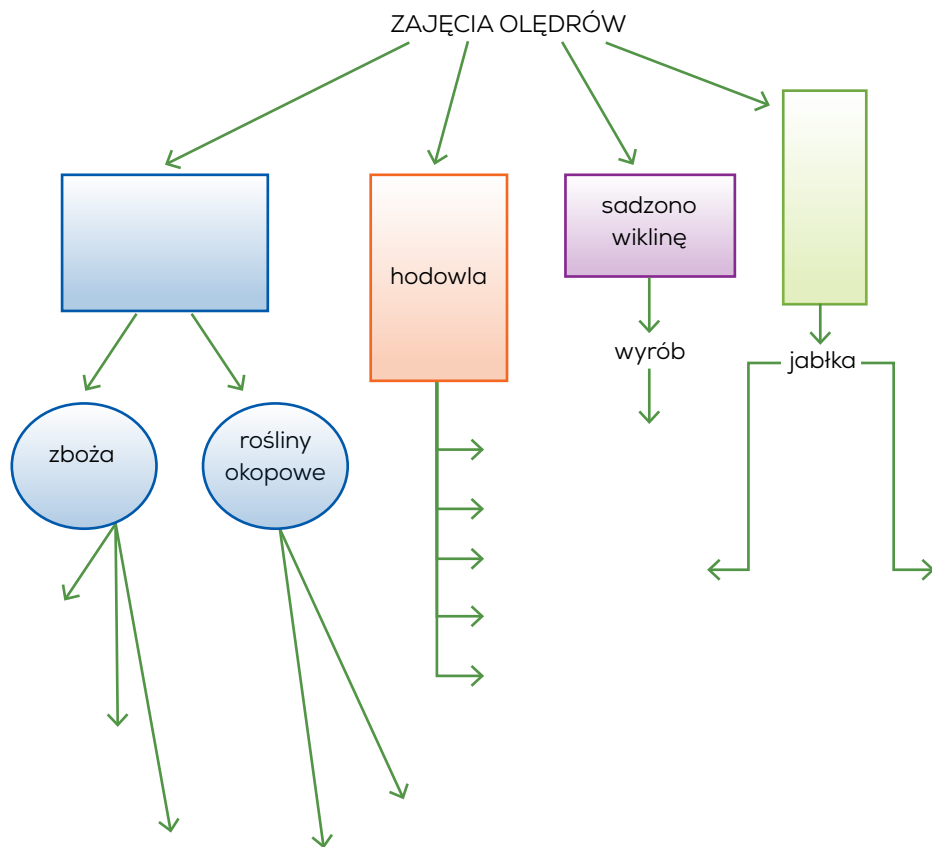
S	A	D	Z	E	N	I	E	W	I	E	R	Z	B	L	Y
I	D	A	D	C	F	J	J	K	T	Y	U	H	U	K	L
D	S	L	H	G	B	F	D	C	E	K	Y	R	D	R	G
S	R	O	D	V	B	K	M	V	N	M	A	E	O	D	H
C	C	S	Y	P	A	N	I	E	W	A	Ł	Ó	W	G	N
B	H	U	S	G	F	U	I	K	L	S	A	S	A	H	K
J	J	S	D	K	K	A	R	C	Z	O	W	A	N	I	E
T	U	Z	C	L	J	I	R	B	A	Z	X	Y	I	J	K
T	F	A	N	M	Y	Ł	L	K	B	G	F	N	E	M	N
A	T	N	T	W	D	F	H	J	R	Y	E	O	T	N	M
R	F	I	A	Q	P	M	T	P	A	D	R	E	A	B	B
D	R	E	U	A	B	U	D	O	W	A	D	O	M	Ó	W

Źródło informacji w kodzie: J. Szałygin, *Dziedzictwo kultury olęderskiej na Mazowszu*.

Karta pracy 2 – Zajęcia Oleńców

Uzupełnij schemat dotyczący zajęć Oleńców.

Źródło informacji w kodzie: J. Szałygin, *Dziedzictwo kultury oleńców na Mazowszu*.

Karta pracy 3 – Wygląd wsi olęderskiej

Na podstawie tekstu narysujcie wieś olęderską.

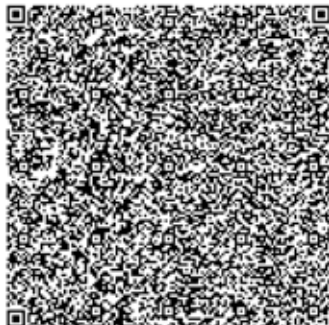
Uwzględnijcie:

- Wisłę,
- smugi (pola),
- wał (drogę),
- kilka domów.

Do dyspozycji macie karton i kredki.

Źródło informacji w kodzie: J. Szatygin,

Dziedzictwo kultury olęderskiej na Mazowszu.

Karta pracy 4 – Domy Olędrów

Odpowiedzcie na pytania.

1. Z czego zbudowane były domy Olędrów?

.....

2. Czym był terp?

.....

3. Dlaczego dom budowano na terpie?

.....

4. Czym były otaczane podwórka?

.....

5. Jak wyglądał dom Olędrów?

.....

.....

.....

6. Jak myślicie, dlaczego budynki wznoszono tak, aby pod jednym dachem mieszkali zarówno ludzie, jak i zwierzęta?

.....

Źródło informacji w kodzie i ilustracji:
<http://www.muzeumkonstancina.pl/464?page=4>
[dostęp: 25.07.2019].

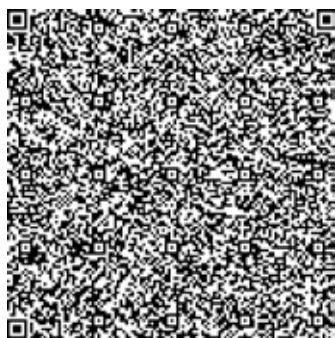
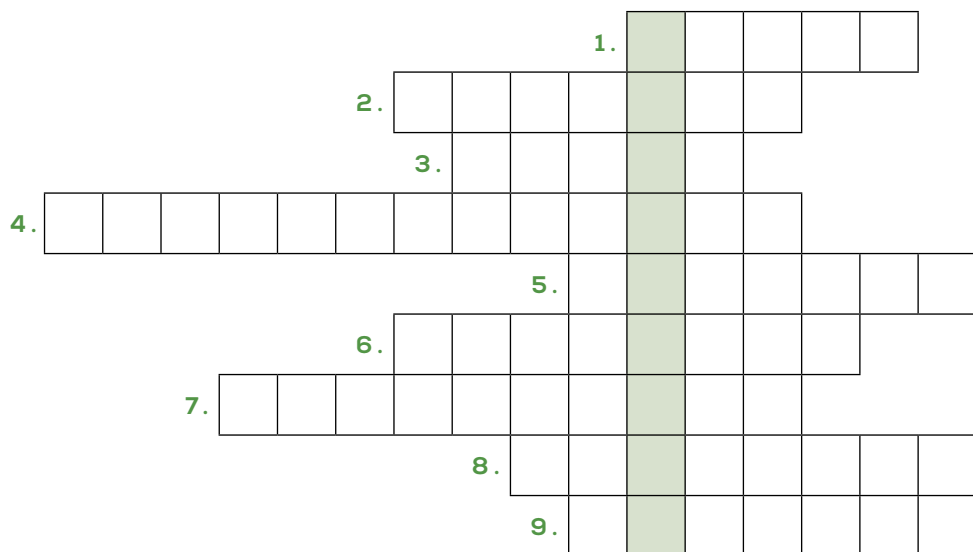

Źródło informacji w kodzie i ilustracji:
http://www.muzeumplock.eu/pl/skansen_osadnictwa_nadwislanskiego [dostęp: 25.07.2019].

Karta pracy 5 – Religia Olędrów

Rozwińcie krzyżówkę:

1. Imię założyciela religii Olędrów, od którego pochodzi nazwa wyznania.
2. Przyjmowano go w wieku 14 lat.
3. Wspólnota mennonitów to...
4. Mennonici wierzyli w Chrystusa, są to więc...
5. Zbór to inaczej... Jeden z nielicznych zachował się w Nowym Wymyśle.
6. Państwo, w którym powstało wyznanie mennonickie.
7. Kaznodzieja to inaczej...
8. Całkowity zakaz noszenia i używania broni.
9. Jest źródłem wiary dla mennonitów.

Źródło informacji w kodzie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Mennonici#Osadnictwo_mennonickie_na_ziemiach_polskich [dostęp: 25.07.2019].

Źródło informacji w kodzie i ilustracji: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/nowe-wymysle-zbor-mennonicki> [dostęp: 25.07.2019].

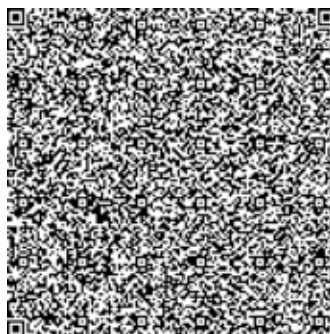
Karta pracy 6 – Powidła olenderskie

Uzupełnijcie tekst:

Jedną z charakterystycznych potraw olęderskich były
Do ich wykonania potrzebowano przede wszystkim
Dodawano:, lub Proces smażenia
był bardzo Potrawę tę przyrządzano w miesiącach –
..... Wykorzystywano je do, a najczęściej
do Ich smak był, a barwa
Produkt ten jest wpisany na listę w kategorii
..... w województwie

Źródło informacji w kodzie: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/powidla-olenderskie> [dostęp: 25.07.2019].

Źródło informacji w kodzie: <http://www.mazowieckislaktradycji.com/poilista/powidlaolenderskie/?thematicPathId=1265> [dostęp: 25.08.2019].

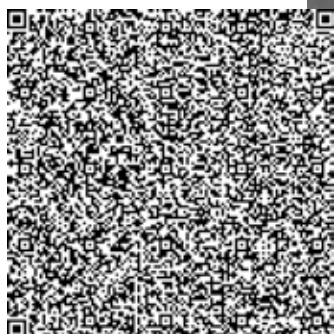
Karta pracy 7 – Wylewy Wisły

Wskażcie, który obrazek przedstawia krajobraz charakterystyczny dla olęderskich wsi.

Rozstrzygnijcie, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe. Wpiszcie P lub F.

Oleńdzy bali się wylewów Wisły.	
Zwierzęta oraz zapasy przenosili na strych.	
Wylew był korzystny, bo przynosił żyzny namuł na pola.	
Podczas powodzi poruszano się skuterami wodnymi.	
Wierzby sadzono, aby powstrzymały krę lodową.	

Źródło informacji
w kodzie: J. Szałygin,
*Dziedzictwo kultury
oleńskiego na Mazowszu.*

Powódź pod Warszawą w 1934 r.

Załącznik nr 4.

Teksty źródłowe

Karta pracy 1 – *Osadnictwo olęderskie*

Kolonistów osadzano zawsze bądź nad brzegami wód, bądź na miejscach nizinnych i mokradłach, niejednokrotnie zalesionych. Stąd też, obok osuszenia gruntów, byli zobowiązani do ich wykarczowania. Zarówno z jednym, jak i z drugim osadnicy radzili sobie znakomicie. Koloniści osiadali na podstawie kontraktów, które właściciel gruntów zawierał z całą gminą lub z zastępcą. Kontrakty z osadnikami zawierane były jako z ludźmi wolnymi, początkowo na lat kilkanaście czy kilkadziesiąt (w późniejszym okresie najczęściej na lat 40). Zaraz po osiedleniu się we wsi koloniści otrzymywali okres tzw. wolnizny, tj. przez 5–7 lat nie płacili czynszu. Zobowiązani byli w tym czasie jedynie do wzniesienia budynków mieszkalnych, wykarczowania nieużytków – chaszczy nad rzeką oraz stworzenia systemu rowów melioracyjnych. Zwyczajowo Olędrzy zajmowali się pracami związanymi z: regulacją rzek, sypaniem wałów, budowaniem i utrzymywaniem tam rzecznych, konserwowaniem rowów i stawów gromadzących nadmiar wód gruntowych, a także prowadzeniem sztucznych nasadzeń wierzb i topoli.

Źródło: J. Szałygin, *Dziedzictwo kultury olęderskiej na Mazowszu*.

Karta pracy 2 – *Zajęcia Olędrów*

Gospodarka olęderska była praktycznie w zupełności gospodarką rolną. Jej podstawę stanowiła uprawa zbóż (jęczmienia, owsa, pszenicy), ziemniaków i buraków cukrowych oraz hodowla bydła rasowego, a także koni. W ramach jednego gospodarstwa trzymano zazwyczaj 5–15 krów, z których mleka produkowano tradycyjne sery holenderskie, m.in. goudę. Oprócz krów trzymano również trzodę chlewną – przeważnie na własne potrzeby, ale i na handel. Hodowano również kury (5–11 sztuk) i gęsi (5–7 sztuk). W miejscach do tego dogodnych sadzono wierzbę. Z wierzbowych witek pleciono m.in. kosze wiklinowe sprzedawane na targach. Bardzo dobrze rozwinięte było również sadownictwo – hodowano nieznanie szerzej na obszarze Polski, cieszące się ogromnym powodzeniem odmiany jabłek, śliwek i gruszek.

Źródło: J. Szałygin, *Dziedzictwo kultury olęderskiej na Mazowszu*.

Karta pracy 3 – *Wygląd wsi olęderskiej*

Ziemia wchodząca w skład poszczególnych gospodarstw chłopskich miała formę długiej smugi (wąski pas ziemi) ciągnącej się prostopadle od rzeki. Wieś budowana była na jednym końcu takiej smugi, w pobliżu wody. Poszczególne gospodarstwa łączone były drogą biegnącą w poprzek działek, wzdłuż rzeki (często wałem przeciwpowodziowym). Zabudowania wznoszono w pewnej od siebie odległości, najczęściej po jednej stronie drogi. Układ osady i podział jej gruntów nie był dziełem przypadku. Każdy gospodarz dzięki temu otrzymywał kawałek gruntu o podobnej jakości. Poszczególne działki oddzielone były od siebie rowami odwadniającymi. Wielkość gospodarstw była znaczna – dochodziła do 2 włók (ok. 30 ha), dlatego też niejednokrotnie wąski pas ziemi szerokości 100–150 m ciągnął się nawet 2 km. Domy

stawiano frontem do nurtu rzeki oraz do drogi biegnącej wzdłuż cieku wodnego, częścią mieszkalną w górę rzeki. Jedynie sporadycznie zdarzało się, że dom stał szczytem do drogi czy rzeki.

Źródło: J. Szałajgin, *Dziedzictwo kultury olęderskiej na Mazowszu*.

Karta pracy 4 – Domy Olędrów

Zdjęcie 1. Dom kolonistów na Kępie Tarchomińskiej, usytuowany na sztucznie usypanym wzgórku – terpie, reprezentuje jeden z ostatnich nieprzekształconych fragmentów krajobrazu kulturowego związanego z kolonizacją na prawie olęderskim.

Źródło: <http://www.muzeumkonstancina.pl/464?page=4> [dostęp: 25.07.2019].

Zdjęcie 2. Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie Polskim. Zagroda jednobudynkowa, mieszcząca pod wspólnym dachem wszystkie główne elementy gospodarstwa: dom mieszkalny, oborę ze stajnią (również z kurnikiem) oraz stodołę.

Źródło: http://www.muzeumplock.eu/pl/skansen_osadnictwa_nadwislanskiego [dostęp: 25.07.2019].

Karta pracy 5 – Religia Olędrów

Cechą charakterystyczną wsi olęderskich było odprawianie własnych praktyk religijnych. Olędrzy wyznawali chrześcijaństwo zaliczane do wyznań protestanckich – wyznanie mennonickie. Zostało ono założone przez kaznodzieję Menno Simmonsa (1496–1561) w Holandii. Cała społeczność żyła we wspólnocie – gminie. Zasady wiary mennonitów: jedynym źródłem wiedzy o Bogu jest Biblia, pacyfizm, czyli całkowity zakaz noszenia i używania broni (dlatego odmawiali pełnienia służby wojskowej), chrzest młodzieży od 14. roku życia (jako świadomie wierzących w Chrystusa).

Duchowym przywódcą gminy był starszy, który przewodniczył nabożeństwom oraz udzielał sakramentów: chrztu i komunii św. Duchownym niższej rangi był kaznodzieja, zwany również nauczycielem. Kaznodzieja-nauczyciel wygłaszał kazania, udzielał ślubów i przewodniczył pogrzebom. Grzesznikowi groziła klątwa i wykluczenie z gminy mennonickiej.

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Mennonici#Osadnictwo_mennonickie_na_ziemiach_polskich [dostęp: 25.07.2019].

Zdjęcie: Zbór mennonicki w Nowym Wymyśle koło Płocka powstał w 1864 r.

Jest jedną z 9 zachowanych świątyni tego typu na terenie Polski. Forma ochrony: rejestr zabytków.

Źródło: <https://zabytek.pl/pl/obiekty/nowe-wymysle-zbor-mennonicki> [dostęp: 25.07.2019]

Karta pracy 6 – Powidła olenderskie

Produkt wpisany na listę produktów tradycyjnych w dniu 2015-09-25 w kategorii Inne produkty w woj. mazowieckim.

Wygląd:

Półpłynna masa z buraków cukrowych z dodatkiem dyni i jabłek.

Barwa:

Od jasnobrązowej do ciemnobrązowej.

Konsystencja:

Lepka, ciągnąca się masa.

Smak:

Słodki z winnym posmakiem owocowym (uzależnionym od odmiany jabłek), zapach karmelowo-owocowy.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/powidla-olenderskie> [dostęp: 25.07.2019].

PRZEPIS NA POWIDŁA Z BURAKÓW CUKROWYCH

Składniki:

- 300 kg buraków cukrowych,
- 15 kg jabłek,
- 10 kg dyni
- opcjonalnie zamiast jabłek – skrzynka śliwek

Przygotowanie:

Buraki cukrowe myjemy i obieramy. Gotujemy w parniku aż do miękkości (ok. 3 godzin). Odlewamy wodę, buraki mielimy w młynku na papkę. Wyciskamy na gorąco (dzięki temu pozyskuje się więcej soku) w tradycyjnej prasie śrubowej lub hydraulicznej. Wyciśnięty sok wlewamy do miedzianego kotła. Smażymy 2–3 godziny, dodajemy do buraków obrane i pokrojone w ósemki jabłka, posiekaną w kostkę dynię, a jeśli i śliwki, to oczywiście wydrylowane. Smażymy dalej ok. 10 godzin, aż do uzyskania skarmelizowanej, gęstej masy, mieszając przez cały cykl mieszadłem (tzw. bocianem). Gotowe gorące powidła wlewamy do słoików, które można pasteryzować.

Cały proces, od momentu mycia buraków do rozlania w słoiki, trwa w powidlarni nieprzerwanie ok. 30 godzin. Powidła smaży się w sezonie jesienno-zimowym, głównie w październiku, listopadzie i grudniu. Kiedyś powidłami przekładano piernik, używane były też do innych ciast i wypieków, ale przede wszystkim do chleba.

Źródło: <http://www.mazowieckislaktradycji.com/poi-lista/powidlaolenderskie/?thematicPathId=1265> [dostęp: 25.07.2019].

Karta pracy 7 – Wylewy Wisły

Oleńdrzy nie bali się wody, a wylew nie był uważany przez nich za klęskę, jeśli tylko zalewał na jakiś czas dolne piętro czy piwniczkę. Inwentarz żywy, zapasy, pasze przeprowadzano na strych, a woda wdzierała się do opuszczonych pomieszczeń. Robiła ona wiele szkody, lecz również czyniła dużo dobrego. Przede wszystkim przynosiła żyzny namuł (zatrzymywany przez plecione płoty, drzewa i krzewy), który pozwalał osiągnąć wysokie plony. Jednocześnie wymywała na pola bydłęcy nawóz zgromadzony w oborze. Tę ostatnią czynność umożliwiało odpowiednie ulokowanie domu – właśnie częścią mieszkalną w górę nurtu rzeki. Jednak Oleńdrzy zabezpieczali się też przed szkodliwym działaniem wody. Dlatego też, aby kra lodowa z Wisły nie napływała na nizinę i aby zbyt wartki prąd nie niszczył budynków, sadzono wierzby i topole, które miały zabezpieczyć okolice od napływu lodów i czynieniem przez niego szkód. Drzewa te są nieodłącznie związane z krajobrazem oleńderskich wsi.

Źródło: J. Szałygin, *Dziedzictwo kultury oleńderskiej na Mazowszu*.

Załącznik nr 5.

Odpowiedzi do zadań**Karta pracy 1**

1. Kontrakt polegał na tym, że koloniści byli ludźmi wolnymi, przez 5–7 lat od momentu osiedlenia się nie płacili czynszu, musieli wykarczować nieużytki, zbudować domy i rowy melioracyjne.
2. Poziomo: sadzenie wierzb, sypanie wałów, karczowanie, budowa domów.
Pionowo: osuszanie, budowanie tam

Karta pracy 2

uprawa ziemi; jęczmień, owies, pszenica; ziemniaki, buraki cukrowe
konie, krowy, świnie, gęsi, kury
koszy wiklinowych
śliwki, gruszki

Karta pracy 3

Wskazówka: droga (wał) równoległe do rzeki, pola (smugi) – długie wąskie pasy prostopadłe do rzeki, domy od strony drogi w rzędzie frontem do rzeki, rowy oddzielające pola.

Karta pracy 4

1. Z drewna
2. Sztucznie usypanym wzgórkami.
3. Aby były wyżej, chroniło je to przed wodą (powodzią).
4. Wiklinowym płotem.
5. Był to 1 budynek. Pod wspólnym dachem znajdowały się: mieszkanie, obora, stajnia, kurnik i stodoła.
6. W razie powodzi można było szybko przenieść dobytek na strych lub wyprowadzić zwierzęta z terenów zalanych wodą.

Karta pracy 5

1. Menno	4. Chrześcijaństwo	7. Nauczyciel
2. Chrzest	5. Kościół	8. Pacyfizm
3. Gmina	6. Holandia	9. Biblia
- Hasło: Mennonici.

Karta pracy 6

powidła z buraków, buraków cukrowych, jabłka, dynię, śliwki, długi, jesienno-zimowych, wypieków, ciast (piernika), chleba, słodki, brązowa, produktów tradycyjnych, Inne produkty, mazowieckim

Karta pracy 7

Obrazek 2. – z wierzbami.

F P P F P

Załącznik nr 6.

Ankieta ewaluacyjna (anonimowa)

1. Czy w czasie zajęć miałaś/miałeś możliwość poszerzenia wiedzy o Olędрах – osadnikach znad Wisły?
 - A. Tak.
 - B. Nie.

2. Czy zajęcia ci się podobały?
 - A. Tak.
 - B. Nie.
 - C. Nie mam zdania.

3. Czy zajęcia z wykorzystaniem TIK są dla ciebie atrakcyjne?
 - A. Tak.
 - B. Nie.
 - C. Nie mam zdania.

4. Czy forma pracy z kodami QR jest dla ciebie atrakcyjna?
 - A. Tak.
 - B. Nie.
 - C. Nie mam zdania.

5. Czy masz zamiar odwiedzić Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminiu?
 - A. Tak.
 - B. Nie.

Dziękuję za wypełnienie ankiety.